

WERK-VELD-WERK

IN HET DAGELIJKS LEVEN IS HUGH JANSMAN WERKZAAM ALS DIERECOLOOG EN HOUDT HIJ ZICH BEZIG MET NATUURBEHEER EN -BEHOUD VAN WILDE DIEREN IN NEDERLAND. DAARBIJ VALT ZIJN GAVE OP OM VIA DE MEDIA DE KNELPUNTEN, MAAR OOK DE SUCCESSEN OP EEN BEGRIJPelijke MANIER NAAR HET PUBLIEK TE COMMUNICEREN. HET IS EEN SPANNEND WERKVELD IN DEZE DRUKKERE WERELD: HOE ALS SOORT TE OVERLEVEN IN EEN STERK DOOR MENSEN GEDOMINEERDE LEEFOMGEVING.

Sporenonderzoek Wolf.
Foto Mariëlle van Uiter

HUGH JANSMAN, ONDERZOEKER BIJ WAGENINGEN ENVIRONMENTAL RESEARCH

Van biomedisch wetenschapper naar ecooloog

TEKST BEN VAN DEN HORN

▲ Hugh met dode wolf. Foto Bas Worm

Hugh, wie ben je en wat doe je?

Ik ben iemand die met veel verwondering naar het leven op onze planeet kijkt. Daarnaast maak ik me zorgen hoe wij mensen daarmee omgaan. Ik probeer via mijn werk als ecooloog, maar ook privé, mensen te inspireren en fascineren voor natuur. Ik hoop dan dat mensen uiteindelijk meer begrip krijgen voor natuur en vervolgens duurzame keuzes gaan maken.

Hoe ben je in dit werkveld terecht gekomen?

Tijdens mijn opleiding aan de medische faculteit merkte ik dat ik me beter thuis voelde in de natuur dan in een ziekenhuis. Mijn afstudeerstage deed ik bij het toenmalige Alterra (inmiddels WENR), en daar ben ik

vervolgens blijven hangen als dierecoloog. Dat lijkt een rare stap, maar dat is het voor mij niet. De processen die spelen in een cel of een orgaan of lichaam, zijn dezelfde als in een populatie of een ecosysteem. De natuur in Nederland ziet er metaforisch uit als een patiënt met nog maar 1 long, 1 nier, 3 tumoren en een geamputeerd been. Zij kan zich nog wel staande houden, maar het houdt niet over.

We kennen je onder meer van de otter. Hoe goed gaat het met de otter?

Boven verwachting goed! Vanuit WENR monitoren we de populatie en dan zien we ook getallen die je achter de oren doen krabben. Inteelt en ruim 30 procent verkeerssterfte per jaar. Maar desondanks

► Het rijke sociale leven van zoogdieren-natuurlijk gedrag is een essentieel onderdeel van vitale populaties. Foto Hugh Jansman

breidt de populatie zich uit. Toen we in 2001 advies moesten geven of een herintroductie verantwoord was, hebben we daar positief op geantwoord. Maar altijd met een stukje onzekerheid. Zijn de knelpunten voldoende hersteld? En na de uitzet domineerden toch te harde feiten van dode otters, terwijl voortplanting veel minder goed inzichtelijk is te maken, en altijd achteraf. En dan komt die prachtige film van Hilco Jansma 'de Otter – een legende keert terug'. Ik moet bekennen dat ik de tranen in de ogen had. Die otters in ons Nederlandse landschap, zo mooi, zo veel levensvreugde. Dat opportunisme van de natuur. Ik denk dat ik ook toen pas beseftte dat ik die onzekerheid over of het een verantwoord advies was de otter te herintroduceren los mocht laten. Maatregelen voor de otter hebben het hele ecosysteem van de laagvenen en zoete wateren een geweldige impuls gegeven en daar hebben vele soorten van geprofiteerd. En Nederland als delta van grote rivieren en al zijn waterwegen; daar hoort die otter in thuis! Wellicht wel het meest iconische zoogdier van ons land. En niet voor niets het symbool van de Zoogdierverseniging.

Waar gaat jouw grootste interesse nu naar uit?

Gedrag en interacties. Waar we tot op heden vooral in onze advisering gebruik-

maken van informatie over voortplanting, sterfte, migratie enzovoort, merk ik steeds meer aandacht voor het rijke sociale en emotionele leven van dieren. Mijn held Frans de Waal is daarin toonaangevend, maar iedereen met een huisdier weet dat dieren individuen zijn met een eigen karakter. En dat hebben we als westerse mens veelal ondergeschikt gemaakt vanuit de beleving dat we boven de natuur staan, en dieren misschien zelfs alleen maar robotjes zijn zonder relevante gevoel en pijnbeleving. Het nu geleidelijk aan meenemen in ons doen en laten van het rijke sociale en emotionele leven van dieren heeft consequenties. Hoe gaan we om met dieren in de bio-industrie? Is het huidige faunabeheer waarbij willekeurig ca. 40-80 procent van de wilde hoefdieren jaarlijks wordt gescho-ten nog wel houdbaar?

Hoe kijk jij aan tegen het welzijn van wilde hoefdieren?

Hoewel er veel controverse was over het hoefdierenbeleid in de Oostvaardersplassen, denk ik dat de hoefdieren op de Veluwe slechter af zijn. Leven gaat altijd over aanpassen, en deels vindt die aanpassing plaats via genetische processen. Op de Veluwe houden we de hoefdierpopulaties kunstmatig op peil. Vrijwel alle vrouwelijke dieren doen aan voortplanting en sterfte vindt voornamelijk plaats door willekeurig afschot. Selectie krijgt hier bijna geen kans. In populaties waarin met name de meest vitale dieren bijdragen aan voortplanting, en vooral de zwakkere dieren in een periode van schaarste sterven kunnen processen van selectie en adaptatie goed vorm krijgen. En dat was in de Oostvaardersplassen het uitgangspunt: het natuurlijke proces. En dat zie je ook als je echt naar die dieren gaat kijken: het rijke sociale gedrag. Bijvoorbeeld die prachtige kuddestructuren bij de konikpaarden in de Oostvaardersplassen, waarbij vrouwelijk leiderschap en ervaring van de matriarch bepalend zijn; hoe anders dan de paarden in maneges. Maar in Nederland zijn we zo vervreemd van wat natuurlijk is, dat we het beheer op de Veluwe omarmen, en dat in de Oostvaardersplassen onmenselijk vinden.

◄ Vrouwelijk leiderschap, de norm bij sociale diersoorten. Hier leidt een matriarch haar roedel het veld op. Foto Hugh Jansman

◀ Waterrijk Nederland met daarin icoonsoort Otter. Foto Hugh Jansman

Welke oplossingen zie jij dan voor een beter hoefdierenbeleid?

De oplossing ligt wat mij betreft in het slim inrichten van Nederland, waarin grote eenheden natuur zoals de Veluwe en Oostvaardersplassen onderling goed verbonden worden met robuuste verbindingen. Daaromheen kun je dan als bufferzone klimaatbossen en natuurinclusieve landbouw concentreren. En in die bufferzone concentreer je je recreatie als mountainbiken en ook je faunabeheer: een zone van angst waar hoefdieren minder actief zullen zijn. In de kern kan dan het natuurlijke proces de norm zijn, zoals tot 2018 leidend in de Oostvaardersplassen. En daar hoort uiteraard een groot roofdier bij, zoals de wolf.

85 procent van de soorten in Nederland is al uitgestorven (www.pbl.nl). Maar we komen er steeds meer achter hoe belang-

rijk de onderlinge interacties tussen die soorten zijn, interacties die ook verdwijnen met het uitsterven van soorten. Vandaar dat rewilding belangrijk is: het weer terugbrengen van verdwenen schakels in ecosystemen en daarmee het versterken van de stabiliteit en functioneren van ecosystemen. Kuddes van semi-wilde grazers zijn daarbij van belang. Maar ook de wolf! Wolven hebben als groot roofdier een belangrijke functie. Ze doden hoefdieren, maar ze beïnvloeden vooral het gedrag van hun prooidieren. En dat is relevant om ecosystemen goed te laten functioneren.

Vanuit de WUR is hiervoor al een visie ontwikkeld: Nederland 2120. Een visie hoe Nederland er over 100 jaar uit kan zien en waarbij we in harmonie met de natuur leven en duurzaam zijn.

Wat maakt je werk zo leuk?

Bij presentaties laat ik altijd de dia zien met 'natuurmanagement = 90 procent management van mensen & 10 procent ecologie' en 'mens-natuur conflict = mens-mens beleevingsconflict'. Het gaat altijd over mensen en beleving: Wat is voor jou natuur? Wat is voor jou dierenwelzijn? Ik kan in mijn werk dus mijn ecologische kennis kwijt, maar ook mijn interesse in gedrag en communicatie.

Wat is de grootste uitdaging binnen jouw werk?

Optimisme. Ik probeer ondanks rapporten over hoe onze aarde ervoor staat en hoe we als westerse mens maar niet de juiste stappen maken, optimistisch te blijven. Het verbaast me mateloos hoe we als zelfbenoemde meest intelligente soort niet in staat zijn onze eigen ondergang te voorkomen, ondanks dat de benodigde informatie daarvoor al decennialang beschikbaar is. Wederom een interessant aspect van gedrag, ditmaal bij *Homo sapiens*, maar wel een met een zwart randje!

Rewilding op de Veluwe – het verrijken van het ecosysteem met wisenten. Foto Hugh Jansman